

Азійсько- Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

Наталія Бутирська

2026

Резюме

Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) став ключовим театром стратегічної конкуренції між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою. Посилення суперництва двох країн супроводжується зростанням невизначеності щодо американської зовнішньої політики за адміністрації Трампа, посиленням регіональної напруги у сфері безпеки та зростанням занепокоєння щодо стійкості ланцюгів поставок та енергетичної безпеки серед країн регіону.

Друге президентство Дональда Трампа відзначається безпрецедентними зсувами в усіх аспектах міжнародної взаємодії США, ставлячи під сумнів традиційну роль Сполучених Штатів як ключового гаранта безпеки та одного з головних чинників економічного процвітання й розвитку Азійсько-Тихоокеанського регіону. Політика «Америка передусім», що спирається на зміцнення економічної безпеки, тарифний тиск і більш транзакційний підхід до союзницьких відносин, послаблює засади післявоєнної моделі регіонального порядку, яка тривалий час сприяла стабільності та створювала умови для економічного зростання регіону. Структурні зміни на міжнародному рівні спричинили невизначеність щодо стійкості та надійності традиційних зобов'язань США, що призвело до перегляду раніше усталених припущень про їхню безумовну передбачуваність і довгострокову стабільність.

На цьому тлі ключові держави регіону демонструють різні моделі адаптації до зростаючої стратегічної конкуренції. Японія поступово зміцнює роль активного безпекового актора, нарощуючи оборонні спроможності та поглиблюючи інтеграцію зі США у сфері стримування Китаю, зокрема щодо стабільності Тайванської протоки. Південна Корея зберігає обережну стратегію балансування, концентруючись насамперед на загрозі з боку КНДР та поєднуючи безпекову залежність від США з економічною взаємозалежністю з Китаєм. Тайвань залишається критичним елементом регіональної конкуренції, головним чином продовжуючи спиратися на підтримку США за відсутності формального союзницького статусу та збільшуючи внески у власну обороноздатність в умовах посилення військового тиску з боку Пекіна.

Зіткнувшись із дедалі більш поляризованим зовнішнім середовищем, країни регіону намагаються проявляти дипломатичну гнучкість та працювати над розширенням стратегічних партнерств, інвестувати у зміцнення нових ланцюгів поставок та посилення військового потенціалу у відповідь на зростання тиску з боку Китаю.

Аналіз проблеми

Стан регіонального середовища безпеки АТР

Азійсько-Тихоокеанський регіон дедалі виразніше перетворюється на ключовий простір глобального суперництва, де перетинаються стратегічні, економічні та безпекові інтереси провідних світових держав. Зростання впливу Китаю, трансформація політики Сполучених Штатів за другого президентства Дональда Трампа, активізація регіональних союзників і формування нових форматів співпраці свідчать про глибоку перебудову усталеного регіонального порядку. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання характеру американської присутності в регіоні та її подальшої еволюції.

Сполучені Штати не залишають регіон, однак змінюють характер своєї залученості, переходячи до більш вибіркової моделі присутності з посиленням акцентом на розподіл відповідальності з союзниками. Стратегія національної безпеки 2025 року¹ фіксує цю динаміку, визначаючи Індो-Тихоокеанський регіон (у сучасній офіційній термінології США Індо-Тихоокеанський використовується замість Азійсько-Тихоокеанського як оновлене поняття, що відображає зміну стратегічного підходу до регіону) як ключовий простір стратегічної конкуренції та підкреслюючи необхідність підтримання «пильної позиції в Індо-Тихоокеанському регіоні». Центральними елементами цього підходу є підтримка сприятливого військового балансу, зокрема вздовж Першого острівного ланцюга, та запобігання агресії через формування спроможностей до стримування, а не лише реагування.

Документ наголошує на необхідності відновлення та посилення оборонно-промислової бази США, а також нарощування військових інвестицій як з боку Сполучених Штатів, так і їхніх союзників та партнерів. Особлива увага приділяється Тайваню як критичному елементу регіональної архітектури безпеки та морської логістики, а також Південно-Китайському морю, контроль над яким будь-якою державою розцінюється як пряма загроза глобальним торговельним потокам і економічним інтересам США. У цьому контексті стримування розглядається як інструмент недопущення зміни статус-кво та забезпечення свободи морських комунікацій.

Сформульована у логіці «миру через силу», ця стратегія акцентує увагу не на універсальному захисті ліберального міжнародного порядку, а на забезпеченні конкретних національних інтересів США через поєднання економічної конкурентоспроможності, технологічного лідерства та військового стримування. Водночас вона передбачає істотно більшу роль союзників у колективній обороні, включно з нарощуванням їхніх оборонних спроможностей, розширенням оперативної взаємодії та поглибленням доступу США до інфраструктури партнерів у регіоні. У результаті йдеться не про скорочення американської присутності в Азії, а про її трансформацію у більш сфокусовану та інструментальну модель регіональної взаємодії, де союзники та партнери братимуть активнішу участь у формуванні регіональної стабільності.

Під час виступу на Діалозі Шангри-Ла у Сінгапурі, відомому як головний безпековий форум Азії, 30 травня нинішнього року міністр оборони США Піт Хегсет окреслив нову рамку американського підходу до регіону, визначивши її як перехід від моделі залежності до справжнього партнерства.² За його словами, основа міцних союзницьких відносин має ґрунтуватися не на ідеалістичних цінностях, а на конкретному узгодженні національних інтересів. У цьому контексті Хегсет наголосив, що «епоха США, які субсидіюють оборону багатих країн, закінчилася» і що Вашингтону потрібні «партнери, а не протекторати». Відтак ключовим принципом американської оборонної стратегії визначено збільшення розподілу

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

оборонного тягаря між союзниками та партнерами США задля зміцнення колективної безпеки, окреслюючи орієнтир на рівні близько 3,5% ВВП.

США поділяють законну тривогу країн регіону щодо історичного військового нарощування Китаю та розширення його військової діяльності, наполягаючи на необхідності захищати статус-кво, який створив умови для надзвичайного зростання та розширення можливостей у всьому регіоні. Однак Хегсет підкреслив, що цей принцип не означає одностороннього навантаження на США. Досягнення стійкого балансу сил потребує союзників із реальними військовими спроможностями, розвиненим промисловим потенціалом і політичною рішучістю.

У цьому зв'язку окремий акцент було зроблено на тому, що регіон уже демонструє практичні кроки посилення обороноздатності: Південна Корея збільшує оборонні витрати та бере на себе більшу відповідальність за власну оборону; Філіппіни нарощують військовий бюджет, модернізують збройні сили та посилюють взаємодію зі США через масштабні спільні навчання; Японія прискорює оборонну трансформацію та зміцнює союз із США; Австралія розширює оборонне співробітництво, посилює ротаційну присутність сил США та інтеграцію з американськими структурами; Сінгапур збільшує інвестиції в оборону та для логістичної діяльності США й ротаційних розгортань; Індонезія, Таїланд та В'єтнам модернізують збройні сили та розширюють співробітництво для підвищення сумісності зі США та їхніми союзниками; Індія відіграє роль ключового гаранта регіонального балансу, модернізує та розвиває військово-промислові можливості, зокрема спільне виробництво протитанкових керованих боєприпасів Javelin разом зі США, створює важкі промислові та логістичні можливості для підтримки високотехнологічних військових операцій, включно з можливостями ремонтувати та обслуговувати спільні платформи та підтримувати кораблі ВМС США в регіоні.

Разом з тим переорієнтація зовнішньої політики адміністрації Дональда Трампа посилює дискусії як у Європі, так і в Азії щодо довгострокових наслідків можливої трансформації американських безпекових зобов'язань. На відміну від Європи, де США вимагають від європейських союзників взяти на себе основну відповідальність за свою звичайну оборону з «критичною, але більш обмеженою» підтримкою США, Індо-Тихоокеанський регіон (ІТР) розглядається як центральний для інтересів США, де найбільш гостро проявляється стратегічна конкуренція та від результатів розвитку якого безпосередньо залежать безпека і процвітання Сполучених Штатів.³ Погляд адміністрації Трампа на те, що Китай є набагато більш прямим викликом, ніж Росія, працює на користь азійських союзників Вашингтона.

Напруженість між США та іншими членами НАТО змушує країни Європи взяти на себе більшу відповідальність за власну безпеку, яка менш залежить від Вашингтона, але в Азії ситуація дещо відрізняється. За останні кілька років США поглибили військову співпрацю зі своїми союзниками в ІТР, перемістивши більше ракетних систем, винищувачів та іншої зброї в регіон. США також посилюють військову координацію з регіональними союзниками. За даними Індо-Тихоокеанського командування, у 2026 році заплановано 112 спільних навчань із партнерами регіону – більше, ніж у попередні роки.⁴ Особливо помітно зростає військова активність США та Японії поблизу Тайваню. У межах навчань «Resolute Dragon» кількість залучених американських і японських військових за рік зросла більш ніж удвічі – приблизно з 9 тис. до 19 тис. осіб. Крім того, Японія вперше направила бойові підрозділи на Філіппіни для участі у навчаннях «Balikatan».

Попри це, тримати США залученими означає робити торговельні поступки, розширювати оборонні бюджети і навіть хвалити лідера США. Так, до прикладу, Японія та Південна Корея у рамках укладання торговельно-інвестиційних угод з адміністрацією Трампа зобов'язалися інвестувати 550 млрд і 350 млрд доларів США⁵ відповідно в обмін на зниження тарифів, розширення доступу до американського ринку та посилення економічно-безпекової координації зі США, тоді як країни АСЕАН – Малайзія, Таїланд, В'єтнам і Камбоджа – погодилися на дотримання американських правил експортного контролю, санкційних режимів і цифрового

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

регулювання, прагнучи уникнути підвищених тарифів і зберегти доступ до ринку США та інтеграцію в американські ланцюги постачання.⁶

Для більшості азійських партнерів США американська військова присутність залишається незамінним елементом стримування Китаю та підтримання миру в регіоні. Разом з тим дедалі більше урядів не впевнені в стабільності американських зобов'язань у сфері безпеки. Жорсткі заяви Дональда Трампа щодо витрат союзників, транзакційний підхід у зовнішній політиці та його неоднозначна поведінка стосовно підтримки Тайваню посилюють побоювання щодо готовності США виконувати безпекові зобов'язання.

Невизначеність зростає через загальносвітову нестабільність, пов'язану з російською агресією проти України, яка поглинає значні обсяги військових ресурсів західних країн, зокрема США; війною між США, Ізраїлем та Іраном, яка суттєво відволікає увагу та ресурси американців, що призвело навіть до передислокації американських артилерійських батарей та підрозділів протиповітряної оборони з Південної Кореї на Близький Схід, одночасно викликавши занепокоєння серед південнокорейців, що війна з Іраном сигналізує про зниження зобов'язань Трампа щодо Східної Азії.⁷ Водночас енергетична криза в Азії, яка стала наслідком бойових дій на Близькому Сході та блокування Ормузької протоки, вказала на вразливість азійських економік до зовнішніх шоків та обмеженість можливостей США одночасно гарантувати безпеку в кількох стратегічних регіонах світу.

Ці процеси відбуваються на тлі дедалі складнішого безпекового середовища в самій Азії: посилюється стратегічна конкуренція між США та Китаєм, поглиблюється військова співпраця між Росією та Північною Кореєю, а координація між Пекіном, Москвою та Пхеньяном набуває дедалі більш системного характеру. Зберігається також висока ймовірність ескалації навколо Тайваню, наслідки якої можуть безпосередньо зачепити Японію, Філіппіни та інших американських союзників. Паралельно Китай продовжує зміцнювати свої позиції в Південно-Китайському морі, використовуючи військові та інфраструктурні інструменти для розширення свого регіонального впливу.

Така конфігурація загроз є проявом ширшого зсуву у характері сучасного конфлікту, який міністр оборони Сінгапуру Чан Чун Сінг описує як вихід за межі географії, традиційної військової сили та часових рамок «тут і зараз».⁸ За його словами, конфлікт, по-перше, більше не є географічно ізольованим: у глобально взаємопов'язаному середовищі війни у Східній Європі та на Близькому Сході безпосередньо впливають на світові ланцюги постачання, економіку та інформаційні потоки. По-друге, сучасні конфлікти виходять за межі класичної військової сили, поєднуючи військові, економічні, інформаційні та правові інструменти впливу. По-третє, вони не обмежуються поточним моментом, а формують довгострокові рамки конкуренції, охоплюючи критичні інфраструктури – від енергетичних систем до цифрових мереж і водопостачання.

На цьому тлі в регіоні простежується низка взаємопов'язаних тенденцій, які відображають поступову адаптацію азійських держав до зростаючої невизначеності міжнародного безпекового середовища, посилення регіональних загроз, зокрема військового зростання та більш агресивної поведінки Китаю, та трансформації ролі США як ключового гаранта регіональної безпеки.

Військова модернізація держав регіону

У регіоні фіксується системне нарощування власних військових можливостей, що охоплює перегляд військових доктрин, зростання оборонних витрат і технологічне переозброєння.

Завдяки потужній оборонно-промисловій базі, Південна Корея модернізує свої збройні сили, одночасно роблячи кроки в оборонних технологіях:⁹ завершила розгортання сузір'я з п'яти

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

розвідувальних супутників, запущених через SpaceX для незалежного збору розвідданих, розвиває систему ПРО Cheongung II як дешевшу й ефективну альтернативу Patriot, впроваджує напівавтоматичні системи для посилення прикордонної безпеки та швидкого реагування на ракетні загрози, а також наближається до створення своїх перших атомних підводних човнів, суттєво підсилюючи стратегічне стримування.

Японія проводить найбільше оборонне переозброєння з часів Другої світової війни, розширюючи морські та повітряні спроможності та створюючи високоточні далекобійні системи, що посилює її роль у регіональному стримуванні та контролі морських просторів.

Уряд Австралії інвестує близько 425 мільярдів доларів протягом десятиліття для прискореного розвитку можливостей інтегрованих, цілеспрямованих сил.¹⁰ Мова йде про формування більш потужного флоту із надводними кораблями та підводними човнами з традиційним озброєнням та атомними двигунами; переорієнтацію армії на прибережні операції з десантними кораблями, можливостями далекобійного удару та надійною загальновійськовою сухопутною системою; розвиток повітряних сил для забезпечення повітряної підтримки інтегрованих операцій, здійснення спостереження, протиповітряної оборони, ударів та повітряних транспортних перевезень, а також суттєвого посилення кібер- та радіоелектронної боротьби й розширених космічних можливостей.

Нова Зеландія у межах Плану оборонного потенціалу 2025 спрямовує інвестиції на посилення бойових спроможностей із підвищеною летальністю та стримуючим ефектом,¹¹ зокрема через розвиток морських ударних можливостей; поглиблення взаємосумісності з Австралією та інтеграцію в спільні сили «Анзак»; а також модернізацію систем розвідки, спостереження та рекогноситування (ISR) через впровадження безпілотних систем, космічних технологій і посилення оборонних науково-технологічних розробок тощо.

Держави АСЕАН демонструють неоднорідну, але загальну тенденцію до поступової оборонної модернізації, яка головним чином зумовлена зростанням напруженості в Південно-Китайському морі та посиленням конкуренції великих держав. Найбільш помітні процеси включають розширення морських спроможностей, модернізацію авіації та систем спостереження, а також розвиток інфраструктури контролю морських комунікацій. Водночас підходи суттєво різняться: частина держав, зокрема Філіппіни та В'єтнам, активніше зміцнюють оборонні можливості у відповідь на морські виклики, тоді як інші, такі як Малайзія, Індонезія та Таїланд, поєднують модернізацію з політикою балансування між ключовими зовнішніми партнерами. У сукупності це формує регіональну картину обмеженої, але стійкої військової модернізації, де пріоритет зміщується до морської безпеки та захисту критичних шляхів сполучення.

Посилення стримування через побудову двосторонніх мереж поза межами союзу зі США

У регіоні формується мережа оборонних домовленостей, які виходять за межі двосторонніх союзів зі США та посилюють колективне стримування через взаємопов'язані відносини між державами. Країни регіону розширюють угоди про взаємний доступ, оборонне співробітництво та військово-логістичну підтримку, а також поглиблюють взаємодію у сферах спільних навчань, кібербезпеки, обміну розвідданими й технологічної кооперації. Це сприяє формуванню більш гнучкої архітектури безпеки через поглиблення оборонної співпраці між державами.

Як приклад, Індія протягом понад десяти років унікала укладання військових логістичних угод.¹² Але напруга у відносинах з Китаєм сприяла пришвидшенню цього процесу. Наразі Індія розвиває мережу оборонної співпраці через логістичні угоди (LEMOA/MLSA), угоди про взаємне постачання та обслуговування (зокрема ACSA з Японією), а також регулярні військові навчання і

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

формати стратегічного діалогу з Японією, Австралією, Францією, Сінгапуром і Південною Кореєю. Це дозволяє Індії інтегруватися в Індо-Тихоокеанську систему оперативної сумісності без формального військового союзу, підсилюючи регіональне стримування через гнучку мережу двосторонніх і багатосторонніх (QUAD) оборонних зв'язків.

Частиною цих мережевих зв'язків є позарегіональні гравці – Канада, Велика Британія, Франція тощо. Так, зовсім недавно Японія та Велика Британія підписали оборонну угоду,¹³ яка сприятиме розгортанню військ у країнах одна одної, а Канада розширює свою присутність у регіоні, співпрацюючи з Японією¹⁴ та Філіппінами¹⁵ у сфері кібербезпеки та морських навчань, а також допомагає Індонезії у навчанні військових англійській мові.

Формування оборонних зв'язків та регіонального співробітництва

Однією з ключових проблем стримування в АТР стає не лише зростання військових спроможностей Китаю, а й обмеженість оборонно-промислових можливостей самих США та їхніх союзників. Війна в Україні та конфлікт на Близькому Сході продемонстрували, що ефективне стримування залежить не лише від наявності сучасних озброєнь, а й від здатності швидко поповнювати запаси боєприпасів, підтримувати виробництво та забезпечувати тривалі військові операції.

Показовим прикладом для союзників США стала ситуація з поставками Японії крилатих ракет Tomahawk. Після укладення контракту на закупівлю до 400 ракет у 2025–2027 фінансових роках, США повідомили Токіо про можливе відтермінування частини поставок через виснаження запасів після їх масового застосування на Близькому Сході. Аналогічний дефіцитний тиск спостерігається і щодо інших високоточних систем – Patriot, ATACMS, JASSM-ER та пов'язаних засобів ППО, розвідки й безпілотних платформ. Це пов'язано з обмеженими виробничими потужностями оборонної промисловості США, дефіцитом кадрів і нестабільним довгостроковим фінансуванням, що стримує швидке нарощування виробництва. Аналогічно відбувається затримка з реалізацією партнерства в рамках AUKUS, де нарощування виробництва атомних підводних човнів стримується, зокрема, дефіцитом спеціалізованих кадрів та обмеженими можливостями американської суднобудівної галузі.

З огляду на цю проблему відбувається формування інтегрованої оборонно-промислової мережі в регіоні за кількома напрямками:¹⁶

- › *Розвиток національних оборонних спроможностей і поглиблення спільного виробництва*

Японія лібералізує експорт військової продукції та розширює спільне виробництво з країнами-партнерами, тоді як інші країни нарощують власну оборонну промисловість та інтегруються у спільні виробничі ланцюги союзників.

Одним із найбільш показових прикладів є поглиблення оборонно-промислової співпраці між Японією та Австралією:¹⁷ сторони переходять від традиційної моделі закупівель до спільної розробки, виробництва та обслуговування озброєнь (далекобійні ракети, БПЛА, морські платформи). Важливим елементом співпраці стало також рішення про будівництво для Австралії 11 фрегатів класу Mogami, що стало найбільшим оборонним експортним контрактом в історії сучасної Японії та символом переходу до глибшої оборонно-промислової інтеграції союзників.

- › *Розвиток багатосторонніх оборонно-промислових платформ і регіональних ланцюгів постачання*

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

Ключовим механізмом цього напрямку стало Партнерство з промислової стійкості Індо-Тихоокеанського регіону (PIPIR),¹⁸ яке об'єднує 16 держав Індо-Тихоокеанського та Євроатлантичного просторів для зміцнення виробничих потужностей союзників і зменшення залежності від американської оборонної промисловості. Під час зустрічі у березні 2026 року група домовилася про створення нової програми з виробництва твердопаливних ракетних двигунів – рушійних систем, що використовуються в багатьох керованих видах зброї, у якій Японія візьме на себе провідну роль. Члени групи також домовилися про низку кроків для розробки спільних стандартів та спільних ланцюгів поставок для малих військових дронів у всьому регіоні, включно з роботою над акумуляторами та малими двигунами, які їх живлять. Група також домовилася вивчити можливості спільного створення дронів для різних військових цілей. Розглядається можливість розміщення на Філіппінах нового об'єкта для заряджання, складання та пакування 30-мм гарматних снарядів – типу боєприпасів, що широко використовуються військовими літаками та наземними транспортними засобами.

У підсумку дедалі більше держав регіону доходять висновку, що майбутнє стримування Китаю залежатиме не лише від американської військової присутності чи кількості розгорнутих сил, а й від здатності союзників спільно підтримувати виробництво озброєнь, логістику та бойову готовність у довгостроковій перспективі. Саме тому в АТР поступово формується нова модель безпеки, що спирається на колективну оборонно-промислову екосистему союзників, а не лише на ресурси США.

Військова модернізація Японії

Зростання загрози з боку Китаю та непослідовність політики США прискорили трансформацію ролі Японії в регіоні, яка передбачає відхід від пацифістських обмежень після Другої світової війни та поступове заповнення вакууму регіонального лідерства, що виникає через зростання невизначеності безпекового середовища. Японія формує більш активну безпекову модель, що спирається на два взаємопов'язані напрями: посилення власних військових спроможностей та розбудову мережевої системи безпекового партнерства.

Перший напрям реалізується через комплекс практичних заходів,¹⁹ спрямованих на посилення оборонної спроможності держави та підвищення її здатності до стримування потенційних загроз. Він передбачає: збільшення оборонних видатків більш ніж на 9% цього року до приблизно 58 мільярдів доларів з подальшим зростанням до 2% від ВВП до 2027 року; нарощування запасів боєприпасів, включно зі збільшенням виробництва ракет і артилерійських боєприпасів; посилення контрударних спроможностей ураження поза зоною досяжності противника через розвиток ракет Type 12 (до ~1000 км), закупівлю Tomahawk і створення вітчизняних далекобійних систем, інтегрованих з Aegis і PAC-3; скасування обмеження на експорт з метою посилення стримування, зміцнення оборонно-промислової бази та стимулювання економічного зростання; участь у спільних навчаннях партнерів: Сили самооборони Японії вперше цього року приєдналися до повномасштабних навчань Balikatan, організованих США та Філіппінами.

Другий напрям – розвиток мережі міжнародного безпекового співробітництва – передбачає формування багаторівневої системи безпеки поза межами двостороннього союзу зі США та посилення колективного стримування.²⁰ Японія стає центром розбудови мережевої системи регіональної безпеки в АТР, розвиваючи дипломатичні та оборонні зв'язки з Філіппінами, Австралією, Індією, країнами Європи, Південно-Східної Азії та Південною Кореєю. Це супроводжується активізацією спільних навчань, оборонно-технологічної співпраці та поступовою інтеграцією у багатосторонні формати стримування. Токіо сподівається, що послаблення правил експорту може допомогти посилити стримування в регіоні, показавши Китаю, Північній Кореї та Росії, що демократичні країни навколо Тихого океану будують глобальний ланцюг поставок зброї.

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

Ключовим концептуальним елементом трансформації Японії стало оновлення політики «Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону»²¹ (FOIP), оприлюднене прем'єр-міністеркою Санае Такаїчі 2 травня 2026 року в Ханой. Оновлення відображає перехід до більш прагматичної зовнішньої політики, орієнтованої на практичні результати. У його основі – зміщення акцентів із абстрактного принципу верховенства права на інвестиційно-орієнтовану співпрацю та посилення ролі АСЕАН як ключового партнера.

Практична реалізація FOIP має три напрями. Перший – розвиток економічної та технологічної стійкості через цифрову й енергетичну інфраструктуру (ШІ, потоки даних, підводні кабелі, супутниковий зв'язок) у межах «цифрового коридору FOIP», а також виділення близько 10 мільярдів доларів США у рамках програми підтримки країн АСЕАН для закупівлі палива та зміцнення їхніх запасів енергоресурсів. Другий – розгортання державно-приватних механізмів для поглиблення економічної співпраці та узгодження регуляторних правил в Індо-Тихоокеанському регіоні із залученням японських торговельних домів і великих корпорацій у сферах енергетики, інфраструктури та фінансів, а також просування правил вільної торгівлі та економічного порядку через Комплексну та прогресивну угоду про Транстихоокеанське партнерство (CPTPP). Третій напрям – посилення безпеково-інфраструктурної підтримки через програми OSA (офіційна безпекова допомога) та ODA (офіційна допомога розвитку). Фінансування становить \$116 млн за OSA і близько \$3,75 млрд за ODA. Ці інструменти все більше поєднуються для розвитку інфраструктури подвійного призначення (порти, аеропорти) та зміцнення безпекової стійкості партнерів у регіоні.

FOIP відображає різкі зміни в геополітичному середовищі в ІТР та за його межами. Вона оновлює традиційні зобов'язання Японії в Південно-Східній Азії, включаючи більш відчутний розвиток оборони та промислової стійкості. Для країн регіону активізація Японії створює можливість альтернативи в умовах протистояння великих держав.

Пекін регулярно звинувачує Токіо у відході від післявоєнної пацифістської моделі та прискореному нарощуванні оборонних спроможностей, описуючи це як прояв «неомілітаризму» та використовуючи історичний наратив для посилення політичного тиску на Японію.²²

Загострення у відносинах між країнами почалося наприкінці 2025 року після заяв Санае Такаїчі в парламенті про можливість залучення Японії до реагування у разі китайської ескалації навколо Тайваню.²³ Китай у відповідь запровадив комплекс заходів тиску: обмежив поїздки громадян до Японії, зберіг заборону на імпорту морепродуктів, посилив експортний контроль товарів подвійного призначення та почав тиснути на зовнішніх постачальників критичних компонентів для японського оборонного сектору.

Такі дії відображають зростаюче невдоволення Пекіна трансформацією Японії у більш активного безпекового актора, що формує для Китаю складніше стратегічне середовище та посилює багаторівневу систему стримування його впливу в Східній Азії та регіоні загалом.²⁴ Водночас у регіональному вимірі військова модернізація Японії формує нову архітектуру безпеки АТР. Нарощування безпекових спроможностей Японії є складовою ширшого процесу глобального перебалансування безпеки, у межах якого союзники США беруть на себе більшу відповідальність за регіональну стабільність.

Прагматичне балансування країн Південно-Східної Азії

Посилення стратегічного протистояння США та Китаю у регіоні створює тиск на країни Південно-Східної Азії, які прагнуть зберегти свій простір для маневру та уникнути вибору між Вашингтоном та Пекіном. Їхній акцент на міжнародному праві, інклюзивному розвитку, взаємопов'язаності, довірі та багатосторонніх механізмах відображає прагнення запобігти

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

глибокій поляризації та зберегти «центральність АСЕАН» як основу регіональної архітектури, покликаної забезпечувати стабільність, управління напруженістю та економічне зростання.

Водночас дедалі очевиднішим стає розрив між декларативною «центральною АСЕАН» і її фактичною спроможністю. Інституційний розвиток організації не встигає за динамікою безпекових і економічних викликів, тоді як у регіоні посилюється роль альтернативних форматів, зокрема QUAD та AUKUS, які дедалі глибше інтегруються в безпекову архітектуру АТР. Показовим прикладом стала реакція держав регіону на тарифний тиск адміністрації Дональда Трампа: замість вироблення спільної позиції в межах АСЕАН більшість країн обрала індивідуальні переговори з Вашингтоном та укладання окремих торговельних домовленостей, намагаючись мінімізувати ризики в умовах транзакційного підходу американської політики.²⁵ Розбіжні національні інтереси та нерівномірний вплив тарифів США також стимулювали ці держави забезпечувати собі преференційні умови, щоб отримати відносну перевагу одна перед одною.

Держави Південно-Східної Азії продемонстрували прагматизм та адаптивність у взаємодії з другою адміністрацією Трампа,²⁶ пріоритезуючи короткотермінове рішення щодо подолання збитків з одночасним прискоренням нових економічних переговорів між державами АСЕАН та іншими партнерами, зокрема ЄС, державами Затоки, КНР для диверсифікації торгівлі. Разом з тим Вашингтон залишається наразі безальтернативним партнером для країн регіону у сферах безпеки та економічного розвитку. Твердження про те, що скорочення співпраці зі США створило вакуум, який легко заповнив Китай, надмірно спрощують значно складніші регіональні реалії. Зокрема, обмежений доступ до ринку США не означає, що Китай поглине більше експорту з Південно-Східної Азії; навпаки, як показала практика, він прискорив приплив китайських товарів на регіональні ринки, посилюючи конкурентний тиск на промисловість країн Південно-Східної Азії. Так, минулого року профіцит торговельного балансу Китаю з країнами АСЕАН досяг 276 мільярдів доларів, що більш ніж удвічі перевищує показник 2023 року.²⁷ Через тарифи США Китай зіткнувся з надлишком товарів і почав активніше продавати їх зі знижками на сусідніх ринках та через онлайн-платформи (зокрема Taobao), що посилює негативні наслідки в регіоні: в Індонезії постраждала швейна промисловість, у Таїланді – кераміка та ремесла, а в Японії – ринок електромобілів через зростання китайського експорту.

Зважаючи на військове нарощування Китаю та його претензії у Південно-Китайському морі, де його інтереси перетинаються з інтересами Брунею, Малайзії, Філіппін та В'єтнаму, США залишаються важливим безпековим партнером для країн Південно-Східної Азії. Зміцнення альянсу між США та Філіппінами, а також розширення двосторонніх і багатосторонніх форматів військової співпраці свідчать про зацікавленість у збереженні американської стратегічної присутності в АТР.

Водночас підхід адміністрації Трампа до Південно-Східної Азії дедалі більше визначається прагматичною та транзакційною логікою.²⁸ Незважаючи на те, що Вашингтон вніс певні корективи у торгівлі та програмах допомоги, загальна модель залишається умовною та залежною від політичних рішень Дональда Трампа, що створює подальшу невизначеність у регіональній політиці. Парадоксально, що адміністрація, яка раніше застерігала країни Південно-Східної Азії від надмірної залежності від Китаю, нині сама послаблює одну з головних переваг США в регіоні – репутацію більш надійного та передбачуваного партнера. Додаткове занепокоєння також викликають дії Вашингтона, які можуть сприйматися як готовність до перегляду усталених норм суверенітету та сфер впливу, пов'язані з діями США у Венесуелі та Ірані, претензіями на Гренландію та Канаду. Для малих і середніх держав Південно-Східної Азії такі тенденції означають зростання невизначеності міжнародного середовища та посилюють прагнення до диверсифікації зовнішньополітичних зв'язків і стратегічного балансування між великими державами.

Прогнози і перспективи

Китай звинувачує США у проведенні політики «блокового мислення» та гегемоністського підходу, спрямованого на формування ексклюзивних альянсів і систем стримування КНР.²⁹ Натомість він просуває альтернативну модель регіонального порядку, зокрема через ініціативу «Пояс і шлях» та концепцію «спільноти спільної долі людства», де пріоритет надається економічній взаємозалежності, інфраструктурній та торговельній інтеграції, розширенню багатосторонніх форматів співпраці та дотриманню принципу невтручання у внутрішні справи держав. При цьому Китай все частіше розглядає Тайвань та Південно-Китайське море як частину стратегічного театру, пов'язаного з регіональною безпекою, морським контролем та довготерміновою конкуренцією з Вашингтоном. Це викликає поглиблення стратегічної конкуренції між США та КНР в АТР і подальшу поляризацію регіонального порядку.

Додатково безпекову ситуацію в АТР ускладнюють регіональні чинники, що загострюються на тлі геополітичного суперництва між США та КНР: зростання ядерних і ракетних загроз з боку Північної Кореї на тлі її військового зближення з Росією; поглиблення координації між КНР, РФ і КНДР, що формує більш консолідовані антизахідні контури взаємодії; подальше нарощування військових спроможностей Китаю із супутнім посиленням тиску в Тайванській протоці та Південно-Китайському морі; зростання напруги у відносинах між Японією та КНР, що підвищує ризик ескалації конфліктів з регіональними та глобальними наслідками.

Тайвань від початку російської агресії проти України розглядався як наступна можлива точка зіткнення, з огляду на зростання погроз з боку Китаю та стратегічну координацію на міжнародному рівні між КНР та РФ.³⁰ Утім, нездатність РФ та США перемогти значно слабших суперників – Україну та Іран – може вплинути на стратегічні розрахунки Китаю, в яких пряма військова операція розглядатиметься як сценарій із високими військово-стратегічними витратами, натомість перевага може надаватися морській блокаді острова.³¹ Такий сценарій може ускладнити своєчасне отримання міжнародної підтримки, оскільки дії Китаю можуть не розглядатися міжнародною спільнотою як пряме військове вторгнення або достатня підстава для негайного реагування.

Під час візиту Дональда Трампа до Пекіна Сі Цзіньпін застеріг, що будь-яке неналежне поводження з тайванським питанням може призвести до конфлікту та завести відносини в «надзвичайно небезпечну ситуацію».³² Після цієї зустрічі Трамп поставив під сумнів готовність США підтримати Тайвань, а також «на паузу» продаж зброї на суму 14 мільярдів доларів.³³ Такі кроки можуть бути зумовлені прагненням досягнути ширшої домовленості з Пекіном, а також бажанням зняти напругу у відносинах через питання Тайваню. Разом з тим вони створюють хибне враження для Китаю про можливість впливати на політику США, а також підривають довіру тайванців та американських союзників у регіоні до американських гарантій безпеки, попри те, що держсекретар Марко Рубіо на слуханнях у Комітеті Сенату з міжнародних відносин зазначив, що політика США щодо Тайваню не змінюється, а метою Вашингтона є збереження статус-кво таким, яким він є на цей момент.³⁴

Помітне пом'якшення риторики адміністрації США щодо Китаю, яке простежується після саміту в Пекіні, свідчить про прагнення Дональда Трампа мінімізувати ризики прямої ескалації між двома державами, принаймні в межах його президентського терміну.³⁵ Це корелює з інтересом Пекіна до стабілізації двосторонніх відносин з метою виграшу часу для прискорення економічного й технологічного розвитку та досягнення стратегічної самодостатності. У цьому контексті саміт Дональда Трампа та Сі Цзіньпіна можна розглядати як етап переходу до більш керованої моделі американсько-китайських відносин, орієнтованої на управління ризиками та запобігання неконтрольованій ескалації. Утім, відсутність стійких домовленостей між США та КНР у сферах торгівлі, технологій і безпеки засвідчує збереження фундаментальних

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

структурних суперечностей у двосторонніх відносинах та підтримує високий потенціал нової ескалації у разі їхнього загострення.

Стабілізація американо-китайських відносин має визначальне значення для країн регіону, оскільки їхня турбулентність безпосередньо впливає на безпекову архітектуру та економічні інтереси в АТР. Відповідно, регіональні держави уважно відстежують динаміку взаємодії між Вашингтоном і Пекіном, адаптуючи свої стратегії до умов зростаючої стратегічної невизначеності в регіональному безпековому середовищі.

Висновки та рекомендації

Азійсько-Тихоокеанський регіон виступає ключовим полем стратегічної конкуренції між США та КНР. Ця конкуренція змінює геополітичний ландшафт, впливає на регіональну безпеку та глобальний баланс сил. Суперництво між двома державами є багатограним та охоплює торгівлю, технології, військові можливості та ширші геоекономічні інструменти впливу, включно з формуванням альтернативних торговельних і фінансових блоків, контролем над критичними ланцюгами постачання та інституційною конкуренцією через паралельні регіональні ініціативи й угоди. Це перетворює конкуренцію на комплексне протистояння моделей регіонального порядку, де поєднуються безпековий, економічний і технологічний виміри.

Російсько-українська війна та конфлікт на Близькому Сході вказали на взаємопов'язаність безпекових театрів дій у світі, а також глобальний вплив наслідків конфліктів. Розвиток і масове застосування дронів, а також ширший технологічний вимір сучасної війни вже істотно впливають на трансформацію військових доктрин і оборонного планування країн регіону. Значна частина держав регіону, попри зміну зовнішньополітичних підходів адміністрації Дональда Трампа, й надалі покладає очікування на більш активне та послідовне лідерство США для стримування агресивних дій Китаю.

Разом з тим навіть серед найближчих союзників Вашингтона посилюються сумніви щодо його готовності та спроможності забезпечувати довгострокову стабільність безпекових зобов'язань у регіоні. Це стимулює більшість держав до політики балансування, нарощування власних оборонних спроможностей, диверсифікації партнерств і активнішої участі в гнучких мінілатеральних форматах співпраці, спрямованих на підвищення стійкості та стримування регіональних загроз.

Таким чином, розвиток безпекової ситуації в АТР дедалі більше виходить за межі регіонального виміру та впливає на ширші міжнародні процеси, що мають безпосереднє значення для інтересів і безпеки України. У зв'язку з цим доцільно окреслити ключові рекомендації для українських органів влади щодо врахування цих змін у зовнішньополітичній та безпековій діяльності.

- ▶ Актуалізувати стратегічний підхід України до АТР як пріоритетного напрямку зовнішньої політики відповідно до сучасних геополітичних умов та забезпечити ефективний міжвідомчий механізм його реалізації.
- ▶ Забезпечити системний моніторинг ключових кризових процесів в АТР, включно з діями КНДР, російсько-північнокорейською військовою співпрацею, російсько-китайською координацією, ескалаційною динамікою в Тайванській протоці та Південно-Китайському морі, а також напруженістю у відносинах між регіональними державами, який має здійснюватися МЗС України, розвідувальними органами та іншими профільними державними структурами із залученням аналітичних та експертних центрів, з метою своєчасного реагування та формування позиції України щодо наслідків цих процесів для міжнародної безпеки.
- ▶ Використати унікальний досвід України з ведення сучасної технологічної війни та асиметричної протидії ворогу як основу для поглиблення співпраці з азійськими партнерами (насамперед Японією, Південною Кореєю, Австралією, Новою Зеландією) у сферах обміну військовим досвідом і технологіями, розробки та виробництва безпілотних систем, а також протидії асиметричним, кібер- та гібридним загрозам і

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

дезінформації. За умов існування обмежень на пряму військово-технічну співпрацю з окремими країнами, доцільно опрацьовувати варіанти залучення приватного сектору та партнерські формати з європейськими країнами.

Разом з європейськими партнерами розширювати залучення азійських партнерів до спільних безпекових ініціатив в межах НАТО, спрямованих на підтримку України, формуючи основу для довгострокового партнерства між Європою та Індो-Тихоокеанським регіоном в умовах глибокої трансформації глобального безпекового середовища.

- › Розширювати економічну присутність України в регіоні шляхом диверсифікації експорту та інтеграції до регіональних ланцюгів доданої вартості. Зменшувати залежність від китайського ринку збуту, зокрема в аграрному секторі, з огляду на дедалі активніше використання КНР торговельно-економічних інструментів як засобу впливу у стратегічно чутливих питаннях зовнішньої політики.
- › Підтримувати та переводити у практичну площину інтерес азійських компаній до участі у відбудові України шляхом системної роботи на міжурядовому рівні, зокрема через формування сприятливих умов для інвестиційної та проєктної взаємодії, підтримку бізнес-діалогу, організацію тематичних бізнес-форумів і залучення компаній до пріоритетних секторів відновлення, включно з енергетикою, інфраструктурою та технологіями. У зв'язку з відсутністю дипломатичних зв'язків між Україною та Тайванем, знайти формат залучення тайванських приватних компаній до участі у проєктах з відбудови.
- › Посилити дипломатичну координацію з державами регіону у сфері санкційної політики, експортного контролю товарів подвійного призначення та обмеження їхнього потрапляння до РФ, КНДР та інших авторитарних режимів, а також поглиблювати співпрацю щодо стримування дестабілізаційної діяльності авторитарних акторів у межах глобальних і регіональних форматів.
- › Сформувати оновлений підхід до відносин з Китаєм з урахуванням поглиблення всебічного стратегічного партнерства між КНР та РФ, включно з військово-технічним виміром, а також позиції Китаю в контексті російсько-української війни. Доцільно визначити загальні рамки та принципи обмеження залучення КНР до процесів післявоєнної відбудови України з метою уникнення потенційних конфліктів інтересів і забезпечення прозорості взаємодії з партнерами, які послідовно підтримують Україну під час війни та зацікавлені у подальшій участі у відновленні держави.
- › Розвивати парламентську та політико-дипломатичну присутність України у форматах, пов'язаних з АСЕАН, а також посилювати залучення до діалогових заходів АСЕАН і взаємодію з державами-членами для просування українських безпекових та політичних інтересів.
- › Зміцнювати дипломатичну та інформаційну присутність у країнах регіону, формувати позитивне сприйняття за допомогою стійких та постійних контактів на міждержавному, міжпарламентському, експертному, науковому та культурному рівнях та сприяти розбудові сталих проукраїнських контактів у політичних, ділових та експертних колах.

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

-
- ¹ <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>
 - ² <https://www.war.gov/News/Speeches/Speech/Article/4504755/remarks-by-secretary-of-war-pete-hegseth-at-the-2026-shangri-la-dialogue-in-sin/>
 - ³ https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI%282026%29785720?utm_source=chatgpt.com
 - ⁴ <https://www.japantimes.co.jp/news/2026/05/28/asia-pacific/politics/europe-us-military-asia/>
 - ⁵ <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/09/implementing-the-united-states-japan-agreement>
 - ⁶ <https://foreignpolicy.com/2025/11/12/trump-trade-tariff-agreement-deal-asia-japan-south-korea-asean/>
 - ⁷ <https://www.theguardian.com/world/2026/mar/11/redeployment-us-missiles-thaad-south-korea-middle-east-seoul-iran>
 - ⁸ <https://www.mindef.gov.sg/news-and-events/latest-releases/31may26-speech/>
 - ⁹ <https://www.crisisgroup.org/rpt/asia-pacific/korean-peninsula/357-rising-stakes-upgrading-forces-seoul-new-asian-order>
 - ¹⁰ <https://www.defence.gov.au/about/strategic-planning/2026-national-defence-strategy-2026-integrated-investment-program>
 - ¹¹ <https://www.defence.govt.nz/our-work/plan-and-assess/defence-policy-review/>
 - ¹² https://www.orfonline.org/research/indias-military-outreach-military-logistics-agreements?utm_source=chatgpt.com
 - ¹³ <https://thediplomat.com/2023/01/beyond-the-quad-booming-security-cooperation-efforts-in-the-indo-pacific/>
 - ¹⁴ <https://www.pm.gc.ca/en/news/news-releases/2026/03/06/prime-minister-carney-forges-new-comprehensive-strategic-partnership>
 - ¹⁵ <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/news/2026/01/canadian-armed-forces-deliver-military-cyber-security-operations-course-to-th>
 - ¹⁶ https://www.reuters.com/world/china/great-indo-pacific-hedge-deeper-defence-ties-us-doubts-grow-china-ascends-2026-05-31/?utm_source=chatgpt.com
 - ¹⁷ <https://www.japantimes.co.jp/news/2026/04/08/japan/japan-australia-defense-minister-marles-interview/>
 - ¹⁸ https://www.japantimes.co.jp/commentary/2026/05/28/japan/indo-pacific-military-industrial-coordination/?utm_medium=social&utm_source=face
 - ¹⁹ <https://www.defensenews.com/global/asia-pacific/2025/12/26/japans-cabinet-oks-record-defense-budget-that-aims-to-deter-china/?u>
 - ²⁰ https://www.japantimes.co.jp/commentary/2026/05/28/japan/indo-pacific-military-industrial-coordination/?utm_medium=social&utm_source=facebook&utm_typ
 - ²¹ <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2026/05/japans-update-of-its-free-and-open-indo-pacific-framework/?fbclid=IwDGRleAR-ZWFleHRuA2>
 - ²² <https://www.bbc.com/news/articles/cp8p4ejy8ppo>
 - ²³ <https://www.japantimes.co.jp/news/2025/12/12/japan/politics/takaichi-taiwan-unscripted/>
 - ²⁴ https://lb.ua/world/2025/11/10/706080_premierka_yaponii_zayavila_shcho.html
 - ²⁵ <https://foreignpolicy.com/2025/11/12/trump-trade-tariff-agreement-deal-asia-japan-south-korea-asean/>
 - ²⁶ https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2025-6-southeast-asia-navigates-trumpian-storms-disruptions-recalibrations-and-adaptations-by-hoang-thi-ha?utm_source=chatgpt.com
 - ²⁷ https://www.statista.com/chart/34479/chinese-trade-surplus/?utm_source=chatgpt.com
 - ²⁸ https://www.csis.org/blogs/latest-southeast-asia/latest-southeast-asia-trumps-pause-reciprocal-tariffs-southeast-asia?utm_source=chatgpt.com
 - ²⁹ https://us.china-embassy.gov.cn/eng./zgyw/202510/t20251031_11744706.htm?utm_source=chatgpt.com
 - ³⁰ <https://moderndiplomacy.eu/2026/05/27/taiwan-the-most-dangerous-flashpoint-in-the-world/>
 - ³¹ <https://www.csis.org/analysis/lights-out-wargaming-blockade-taiwan>

Азійсько-Тихоокеанський регіон на перетині інтересів світових гравців

- ³² <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3353604/xi-warns-trump-about-extremely-dangerous-risks-if-taiwan-issue-mis>
- ³³ <https://english.nv.ua/nation/us-pauses-14-billion-taiwan-arms-sale-amid-iran-war-50610098.html>
- ³⁴ <https://www.reuters.com/world/china/rubio-no-change-us-policy-taiwan-2026-06-02/>
- ³⁵ <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3355401/how-us-defence-chief-hegseth-softened-his-tone-towards-china-after-trump-xi-meeting>

Авторка

Наталія Бутирська

Експертка з Азійсько-Тихоокеанського регіону, старша аналітикиня Центру «Нова Європа»

Вихідні дані

Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні

kas.de

Видавець: Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2026, Київ
вул. Богомольця Академіка, 5, кв. 1, 01024 Київ, Україна
Тел.: +380444927443
<https://www.kas.de/en/web/ukraine>

Усі права захищені. Запити щодо рецензійних примірників та інші звернення стосовно цієї публікації слід надсилати видавцю. Відповідальність за погляди, висновки та рекомендації, висловлені в даній публікації, повністю покладається на автора (авторів), і їх інтерпретації не обов'язково відображають погляди чи політику Фонду Конрада Аденауера.

Публікація підготовлена в рамках проекту «Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства» Центру міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Текст цієї публікації ліцензовано на умовах Creative Commons:
«Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International», CC BY-SA 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)

© 2026 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні |
© 2026 Центр міжнародної безпеки | © 2026 Центр «Нова Європа»